

Çocuklar için Felsefenin Bibliyometrik Analizi*

Bibliometric Analysis of Philosophy for Children

Rabia DİRİCAN¹

¹ Gazi Üniversitesi, Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı.
e-posta: rabiadirican@gazi.edu.tr

Makale Türü/Article Types: Sistematik Derlemeler ve Meta
Analiz/Systematic Reviews and Meta Analysis

Makalenin Geliş Tarihi: 06.08.2023

Yayına Kabul Tarihi: 25.01.2024

ÖZ

Bu araştırma, çocuklar için felsefenin bibliyometrik analizini oluşturmak amacıyla yapılmıştır. Çocuklar için felsefe konusunda yapılmış bilimsel araştırmaları bütünlüklü bir bakış açısıyla analiz etmeyi amaçlayan araştırmada, bibliyometrik teknik kullanılmıştır. WoS indeksli veri tabanlarından çocuklar için felsefe üzerine, 1975-2022 yılı Aralık ayı sonuna kadar yapılmış toplam 651 veri elde edilmiş ve bu veriler analiz edilerek görselleştirilmiştir. Verilerin görselleştirilmesi için VOSviewer paket programı kullanılmıştır. Analizler sonucunda en fazla 2017 yılında yayın yapıldığı, en fazla kullanılan yayın dilinin İngilizce olduğu ve ülke olarak en fazla İngiltere'nin yayın yaptığı tespit edilmiştir. En çok makale türünde eser verildiği, en fazla yayın veren yazarın Murriss K olduğu, en çok yayın yapan kurumun Montclair Eyalet Üniversitesi olduğu, en çok Childhood and Philosophy Dergisinin yayın yaptığı ve anahtar kelime olarak sık "philosophy for children"ın kullanıldığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Atıflara ilişkin bulgularda ise konunun en fazla 2020 yılında atıf aldığı, en çok atıf alan yayının ise Lyle tarafından 2008 yılında yapılan ve "Language and Education"da yayımlanan çalışma olduğu tespit edilmiştir. Çocuklar için felsefe konusunda mevcut manzarayı betimlemeye çalışan bu araştırmanın ileri araştırmalar için bütünlüklü bir perspektif sunacağı düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Çocuklar için felsefe, Çocuklarla felsefe, Bibliyometrik analiz, Eğitim, Felsefe

ABSTRACT

This research was conducted to create a bibliometric analysis of philosophy for children. Bibliometric technique was used in the research. A total of 651 data on philosophy for children, made until the end of December 1975-2022, were obtained from the WoS indexed databases and these data were analyzed and visualized. The VOSviewer package program was used for

---

***Alıntılama:** Dirican, R. (2024). Çocuklar için felsefenin bibliyometrik analizi. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 44(1), 771-800.

visualization of the data. As a result of the analysis, it was concluded that the most publications were made in 2017, the most used language of publication was English, and the UK was the country with the highest number of publications. And it was concluded the most works are given in the type of article, the author who has given the most publications is Murriss K, the institution with the most publications is Montclair State University, the most widely published by the Journal Childhood and Philosophy and the most commonly used keyword is "philosophy for children". In the findings related to citations, it was determined that the subject received the most citations in 2020, and the publication that received the most citations was the study conducted by Lyle in 2008 and published in "Language and Education".

Keywords: Philosophy for children, Philosophy with children, Bibliometric analysis, Education, Philosophy

GİRİŞ

İnsan, dünyaya geldiği günden itibaren etrafında olan varlıklara, durumlara ve yaşadığı olaylara karşı yüksek bir merakla yönelen; yaşı ilerledikçe dünyayı anlamaya ve anlamlandırmaya gayret eden bir varlıktır. Bir insanın dünyaya gelişi, aslında bir takım sorular silsilesinin de meydana gelişi anlamına gelir ve bu sorular, 'ben kimim?', 'nereden geldim nereye gidiyorum?' gibi kimi zaman varoluşsal keşfe yönelik sorular olabilmektedir. Çoğu insanın yüzyıllardır sorduğu "kendine" ve "varlığa" ilişkin sorular, dünya insanlığının ortak mirası olan felsefe ile cevap bulabilmekte; bir yandan da felsefe ile, o keşfi tetikleyici yeni sorular doğabilmektedir. İnsan dışında hiçbir varlığın varlık sebebini sorgulaması söz konusu değildir ve dolayısıyla hayatın anlamına dair sorularıyla insan, felsefe yapmaya mecburdur denilebilir (Bayraktar, 2023). Tüm varlığı sorgulayıcı bir tavırla ele alan felsefe, elbette ki insanın doğasında mevcut olan bilme arzusunda temellenir; ancak bir insanın felsefi düşünceye alışkın bir zihin ve karakter sahibi olması, uzun bir terbiye sürecini gerekli kılar. Bu bağlamda çocuklar için felsefe, felsefi düşünmeye açılan ilk kapı; eğitimin gayeleriyle bütünleşen ve fakat modern eğitimin eksiklerini tamamlamaya aday olan bir terbiye sürecidir.

İnsanın, geliştirilmesi gereken pek çok yeti ile dünyaya gelişi, onun aynı zamanda belki de eğitmeye en muhtaç varlık olduğunun göstergesidir. Yalnızca biyolojik nitelikleriyle sınırlı olmayan insan varlığı, yaşı ilerledikçe aklının daha işlevsel hale getirilmesi için adım adım yükseltilmesi gereken bir eğitime ihtiyaç duymaktadır ki bu

eğitim, en sade tanımıyla “düşünce eğitimi”dir. Düşünce eğitiminden hareketle daha sistemli, teorik, bütünlüklü, çocuğun gelişimini ve enerjik doğasını da göz önünde tutarak geliştirilmiş olan kavrama ise “çocuklar için felsefe” denilebilir. Çocuklar için felsefe denilince, karmaşık bir kuram bilgisiyle filozof veya felsefi akımların işlendiği bir eğitim türü değil bizzat yaşamın içerisinde hayatıyet kazanmış bir felsefi bakış açısı kazandırma hali düşünülmelidir. Bu eğitimde felsefe tarihini ezberletmek değil; düşünmeyi öğretmek amaçlanır ve böylece felsefi düşünebilmeyi, soru sormayı, esnek ve alternatifli düşünmeyi içeren etkinliklere yer verilir. Ancak bu, çocuk doğasına uygun şekilde, üstelik çocukça bir neşe ve merak içinde yapılır (Taşdelen, 2017). Bu açıdan bir öğretmenden beklenen ilk şey, felsefe tarihindeki filozofları ezberlemiş olması değil hayat, varlık ve varoluş üzerine sistemli düşünebilmeyi öğrenmiş olmasıdır.

Yapılan pek çok araştırma², küçük yaşlarda dahi felsefe yapmanın mümkün olabileceğini farklı açılardan göstermektedir. Hemen her sahada olduğu gibi felsefe

---

²Bknz.: Habib Taş, “Çocuklarla Felsefe Çalışmalarında Kullanılabilecek Bazı Matematiksel ve Mantıksal Paradoks Örnekleri”, *Kesit Akademi Dergisi* 8(11), (2022).; Zeynep Cin Şeker, “Türkçe Derslerinde Metinlerle Eleştirel Düşünme Becerisinin Geliştirilmesi Bağlamında İşlevsel Bir Yaklaşım Önerisi: Çocuklar İçin Felsefe (P4C)”, *The Journal of International Social Science Education* 8(1), (2022).; İdil Kefeli, Duru Üçüncü, Zehranur Yaman, “Üstün Yetenekli/Zekâlı Öğrencilerle ‘Çocuklar İçin Felsefi Etkinlik’ Uygulaması: Nitel Bir Çalışma Örneği”, *Turkish Journal of Primary Education*, 6 (1), (2021).; Kübra Taşdelen, “Dördüncü Sınıf Öğrencilerinde Çocuklar İçin Felsefe Eğitimine Yönelik Eleştirel Düşünme Becerilerinin Değerlendirilmesi”, (Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 2021).; Emine Pekkarakaş, “Okul Öncesi Eğitim Döneminde Çocuklar İçin Felsefe Eğitiminin Öğrencilerin Yaratıcılık Düzeylerine Etkisi” (Yüksek Lisans Tezi, İzmir Demokrasi Üniversitesi, 2020).; Gülsüm Mehdiyev, Kevser Tozduman Yaralı, “The Effectiveness of Training of Philosophy with Children on Children’s Attitudes Toward Human Values”, *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi* 15(29), (2020).; Nazmi Türksöy, “Çocuklar İçin Felsefe (P4C) Eğitiminin Ortaokul Öğrencilerinin Bilimsel Sorgulamaya Yönelik Görüşlerine ve Eleştirel Düşünme Becerilerinin Gelişimine Katkısı: Bir Karma Yöntem Araştırması” (Yüksek Lisans Tezi, 2020).; Sema Işıklar, “Çocuklar İçin Felsefe Eğitimi Programının 5-6 Yaş Çocuklarda Felsefi Sorgulama Yoluyla Eleştirel Düşünme ve Problem Çözme Becerilerine Etkisi” (Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 2020).; Parinaz Banisi, Hasan Shams Esfandabad, Susan Emamipour, “The Impact of Philosophy for Children on Social Skills, Metacognition and Tolerance of Ambiguity in the Junior High School Students”, *Iranian journal of educational Sociology*, 1(9), (2018).; Rahim Badri and Zahra Vahedi, “The Effectiveness of “the Philosophy for Children Program” on the Spiritual Intelligence of the Student,” *International Journal of Educational and Psychological Researches* XX(XX), (2017).; Akram Shatalebi and Mehrnoosh Hedayati, “Investigating the Effects of

eğitimine de mümkün olduğunca erken yaşlarda başlanmanın belirleyici rol oynadığı açıktır. Gareth Matthews, literatürdeki sayılı kaynaklardan olan Çocukluk Felsefesi adlı kitabında felsefe eğitimi için en ideal dönemin ilk çocukluk yılları olduğunu ileri sürer. Ona göre, 3-7 yaş arasındaki çocuklar felsefeye kendiliğinden yönelmiş bir zihne sahiptirler. Ancak çocuğun yaşı ilerledikçe sorular daha seyrek ortaya çıkmaya başlar. Çocuk okul hayatına başladığında ise sadece faydalı sorgulamaların kendinden beklendiğini öğrenir ve böylece felsefe, çocuğun yaşamında arka plana itilerek durağanlaşır (Matthews, 2000). Bu açıklamaya göre aslında çocukların felsefi sorgulamaya doğuştan yatkın oldukları, ancak eğitim sisteminin ve ebeveynlerin

---

“Philosophy For Children” Program on the Reduction of Psychosomatic Disorders Symptoms in 9-11 Age Boys,” *International Letters of Social and Humanistic Sciences* 66, (2016).; Egle Sare, Piret Luik and Tiia Tulviste, “Improving Pre-schoolers’ Reasoning Skills Using the Philosophy for Children Programme,” *Trames* 20(70/65), (2016).; Belgin Sönmez, “Düşünme Eğitimi Dersinin İlköğretim 6.Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel ve Yaratıcı Düşünme Becerilerine Etkisi” (Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, 2016).; Nasrolah Erfani and Mandana Rezaei, “The Effect of Teaching Philosophy on the Critical Thinking of Female Students,” *International Journal of Pharmaceutical Research & Allied Science* 5(2), (2016).; Reza Jahani, Hassan Nodehi and Ahmad Akbari, “Effect of the P4C (Philosophy for Children as a Content Approach) on Moral Judgment of Sixth Grade Students (Case Study: Jolgeh Rokh Area),” *Scinzer Journal of Humanities* 2(1), (2016).; Zohreh Arabzadeh, Safieh Abdolahi and Salma Shamsedini Lory, “Investigating the Effectiveness of Program Philosophy to Increase Children’s Intelligence in Tehran,” *International Journal of Biology, Pharmacy and Allied Sciences (IJBPAS)* 5(1), (2016).; Nafiesh Abaspour, Ali Reza Nowrozi and Zohreh Latifi, “Investigating the Effect of Educating Philosophy in the Children on the Spiritual Development of Female Students with 12-14 Years Old in the City of Isfahan,” *Journal of Education and Practice* 6(11), (2015).; Nihal Akkocaoğlu Çayır, “Çocuklar için Felsefe Eğitimi Uzerine Nitel bir Araştırma” (Doktora Tezi, 2015).; Yahya Ghaedi, Mona Mahdian and Fatemeh Khoshnavay Fomani, “Identifying Dimensions of Creative Thinking in Preschool Children During Implementation of Philosophy for Children (P4C) Program: a Directed Content Analysis,” *American Journal of Educational Research* 3(5), (2015).; Roberto Colom, Felix Garcia Morion, Carmen Magro and Elena Morilla, “The Long-term Impact of Philosophy for Children: a Longitudinal Study (Preliminary Results),” *Analytic Teaching and Philosophical Praxis* 35(1), (2014).; Vahidreza Pourtaghi and Elaheh Hejazi, “Effectiveness of Implementing Philosophy for Children Program on Students’ Creativity,” *Scientific Journal of Pure and Applied Sciences* 3(6), (2014).; Claire Cassidy and Donald Christie, “Philosophy with Children: Talking, Thinking and Learning Together,” *Early Child Development and Care* 183(8), (2013).; Olivier Michaud, “A Qualitative Study on Education Authority, Shared Authority and the Practice of Philosophy in a Kindergarten Classroom: a Study of the Multiple Dimensions and Complexities of a Democratic Classroom” (Doctoral Dissertation, Montclair State University, 2013).; Marie France Daniel, Mathieu Gagnon and Jean Charles Pettier, “Philosophy for Children and the Developmental Process of Dialogical Critical Thinking in the Groups of the Preschool Children,” *Advances in Early Education and Day Care* 16, (2012).; Renia Gasparatou and Maria Kampeza, “Introducing P4C in Kindergarten in Greece,” *Analytic Teaching and Philosophical Praxis* 33(1), (2012).

tutumları nedeniyle bu yetinin törpülediği anlaşılmaktadır. O halde çocuğun doğal merak duygusunun teşvik edilmesi ve sorgulama yetisinin zaman içinde sönmemesi için yapılacak ilk şey, yetişkinlere “doğru” bir tutum kazandırmak ve sorgulamayı, felsefi bakış açısını destekleyici aktiviteleri eğitim sürecine dahil etmektir. Bu şekilde felsefi sorgulamanın devamlılığını sağlamak ve çocuğun ileriki yaşamında da canlı, dinamik bir zihin sahibi olmasını amaçlamak mümkün hale gelecektir.

Çocuklarla felsefe etkinlikleri yapabilmek ve bilimsel bir disiplin olarak gelişimine katkıda bulunabilmek, her şeyden önce onun mevcut literatürünü, başka bir deyişle tarihi gelişimini bilmeyi gerekli kılar. Çocuklarla felsefe yapma eylemi, Sokrates, hatta Herakleitos’a kadar dayandırılabilir (Taşdelen, 2015) ve felsefe tarihinde başka örneklerine rastlanabilecek bir durum olmakla birlikte Lipman’ın geliştirdiği “çocuklar için felsefe”, metot olarak ele alındığında yaklaşık 50 yıllık bir geçmişi olduğu söylenebilir. Onun, felsefe tarihindeki gelişim sürecini ortaya koymak çok daha kapsamlı bir çalışmayı gerekli kılarken “çocuklar için felsefe”nin aşağı yukarı son 50 yıllık bu süreçteki panoramik resmini çizmek, bibliyometrik analizle mümkündür. Bibliyometrik analiz, son yıllarda eğitim bilimleri çalışmalarında sıklıkla kullanılan bir betimsel yöntemdir. Eğitimsel liderlik alanında Kenny ve Anne (2022), öğretmen eğitiminde Gavinolla, Agita ve Swain, (2022), ikinci dil olarak İngilizce öğrenimi alanında Pearson (2022), iki dillilik üzerine Avcı ve Kurudayıoğlu (2022), okul öncesi eğitimde Çelik (2022) ve Hursen (2021), kimya eğitiminde Draman ve Mohd (2021), matematik eğitiminde Suseelan, Chew ve Huan (2022), coğrafya eğitiminde Aksoy, Bozdoğan ve Sönmez (2021), fen eğitiminde Kurtuluş ve Bilen (2021), üstün yetenekliler alanında Bıçakçı ve Baloğlu (2021) ve Cornejo-Araya Gomez-Araya, Munoz-Huerta ve Reyes-Vergara, (2021), yükseköğretimde ise Gao, Khambari ve Noordin, (2022)’nin çalışmaları verilebilecek örnekler arasındadır. Ayrıca, çocuk dili üzerine Guo (2022), dijital oyunlar üzerine Ergin ve Ergin (2022), e-öğrenme üzerine Djeki, Bondiombouy ve Alhassan, (2022), STEAM üzerine Marin-Marin, Moreno-Guerrero, Duo-Terron ve Lopez-Belmonte (2021), müze eğitimi üzerine Bozdoğan (2020), değer eğitimi üzerine Supriadi, Abdussalam ve Rahman (2021), okul zorbalığı

üzerine Seyran ve Gürhan (2021), gibi eğitimi ilgilendiren konular hakkında da araştırmalar yapılmıştır. Alanyazın incelendiğinde eğitim alanında bibliyometrik analizler kullanan bu ve benzer araştırmaların çoğunlukla son iki-üç yılda yapıldığı anlaşılmaktadır. Ancak çocuklar için felsefenin WoS verilerine göre bibliyometrik analizini yapan bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Bilim, tanımı gereği biriken ve ilerleyen sistemli bilgiler topluluğu iken felsefe doğası gereği bütünlüklü bakmayı gerektirir. Felsefe ile bilimi buluşturan yapısıyla bibliyometrik analiz, bilimin biriken ve ilerleyen tanımına felsefenin bütünlüklü bakışını ekleyerek genel manzara çizmeyi umut eder. Bu bağlamda bibliyometrik analiz, yalnızca bir metot olmanın ötesinde felsefenin tavrını; bilimin ise ilerleyen doğasını betimlemeye talip bir nitelik taşır. Aynı zamanda felsefenin kendi üzerine dönüp düşünen refleksiyonlu doğasını da karakter olarak barındıran bibliyometri, çalışmalar üzerine çalışarak mevcut gidişatı gözler önüne sermeyi amaç edinir. Bu bağlamda özellikle “çocuklar için felsefe” çalışmalarının bibliyometrik metotla betimlenmesi ayrıca önem arz etmektedir.

Bilimlerin çatısı olarak görülen felsefeye, bilimle hayat arasındaki bağın üzerinde durma görevi verilmiştir (Mengüşoğlu, 2008). Bu bakımdan felsefesiz bir bilim etkinliği düşünmek, bilimi hayattan kopuk bir soyut çembere hapsedmek anlamı taşıyabilecektir. Diğer disiplinlerde olduğu gibi bilime de anlam katan, daha doğrusu bilimin anlamını gün yüzüne çıkarıp fark edilir kılan şey, felsefedir.

Bu bağlamda, felsefenin de tavrılarından biri olan bütünlüklü bakışı gerekli kılan bibliyometrik analiz, felsefe ile bilimin ortak paydalarından biri olarak düşünülebilir. Araştırma, bibliyometrik analizi kullanarak çocuklar için felsefe konusunda biriken ve ilerleyen çalışmaları betimleyerek genel manzarayı ortaya koyma amacı taşır. Bu amaçla, çocuklar için felsefe ile ilgili yapılan çalışmaların;

- Yıllara göre dağılımı nasıldır?
- Yapıldıkları dillere göre dağılımları nasıldır?
- Yayın türüne göre dağılımları nasıldır?

- Yazarlarına göre dağılımı nasıldır?
- Yazarlarının çalıştığı kuruma göre dağılımları nasıldır?
- Yayımlandığı kaynaklara göre dağılımları nasıldır?
- Yayımlandığı ülkeye göre dağılımları nasıldır?
- En sık kullanılan anahtar kelimeler nelerdir?
- Atıflara göre dağılımı nasıldır?

sorularına cevap aranmıştır.

YÖNTEM

Araştırmada, “sistemantik derleme” çalışmaları başlığı altında yer alan bibliyometrik analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, kümülatif bilimsel bilgilerin deşifre edilmesi ve büyük hacimli, yapılandırılmamış verilerin haritalaması için faydalıdır (Donthu, Kumar, Mukherjee, Pandey ve Lim 2021). Son yıllarda sosyal bilimler ve eğitim bilimlerinde sıklıkla kullanılmaya başlayan bibliyometrik analiz; “yayınlara ya da belgelerin yazar, konu, atıf yapılan yazar, yayın bilgisi, atıf yapılan kaynaklar gibi belirli özelliklerinin istatistiksel olarak incelenmesi ve nicel olarak analizi” olarak tanımlanabilir (Yılmaz, 2021). Böylece bibliyometri, herhangi bir konu üzerinde konuyu çalışan yazarlar, konu başlıkları, çalışılan ülkeler, en verimli araştırmacılar, atıf, dergi, kurum gibi çeşitli bileşenleri sayısal olarak betimleme ve aralarındaki ilişkiyi ortaya koyabilme imkanı verir.

Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplamak amacıyla Web of Science (WoS)'daki altyapılar (Science Citation Index Expanded (SCI-EXPANDED), Social Sciences Citation Index (SSCI), Arts & Humanities Citation Index (AHCI), Conference Proceedings Citation Index – Science (CPCI-S), Conference Proceedings Citation Index – Social Science & Humanities (CPCI-SSH), Book Citation Index – Science (BKCI-S), Book Citation

Index – Social Sciences & Humanities (BKCI-SSH) ve Emerging Sources Citation Index (ESCI) kullanılmıştır. WoS aramasında “philosophy for children” ve “philosophy with children” anahtar kelimeleri “or” bağlantısı ile taranarak elde edilmiştir. Tüm yayınlara ulaşabilmek için arama kriterlerinde “all fields” ve “all years (1975-2022)” seçilmiştir. Çocuklar için felsefe ile ilgili olduğu düşünülen “P4C” anahtar kelimesi, tıp veya başka uzmanlık alanlarında kullanılan kısaltmalar olabileceğinden ve başka anlamlar da ifade edebileceğinden dolayı araştırmaya dahil edilmemiştir. Tarama sonucunda akademik çalışmaların sayısı 651 olarak tespit edilmiş ve bibliyometrik veri sağlanmıştır.

Verilerin Analizi

Elde edilen 651 yayının veri dosyası, nicel yöntemlerden bibliyometrik analiz tekniği kullanılarak çözümlenmiştir. Veriler, araştırmanın alt problemleri doğrultusunda yayın yılına, yazıldığı dile, yayın türüne, yazarına, yazarların çalıştığı kuruma, yayımlandığı kaynağa, yayımlandığı ülkeye, anahtar kelimesine ve atıflarına göre kategorilere ayrılarak tablolar ve grafikler oluşturulmuş ve VOSviewer (version 1.6.18) paket programı ile sosyal ağ analizleri görselleştirilmiştir.

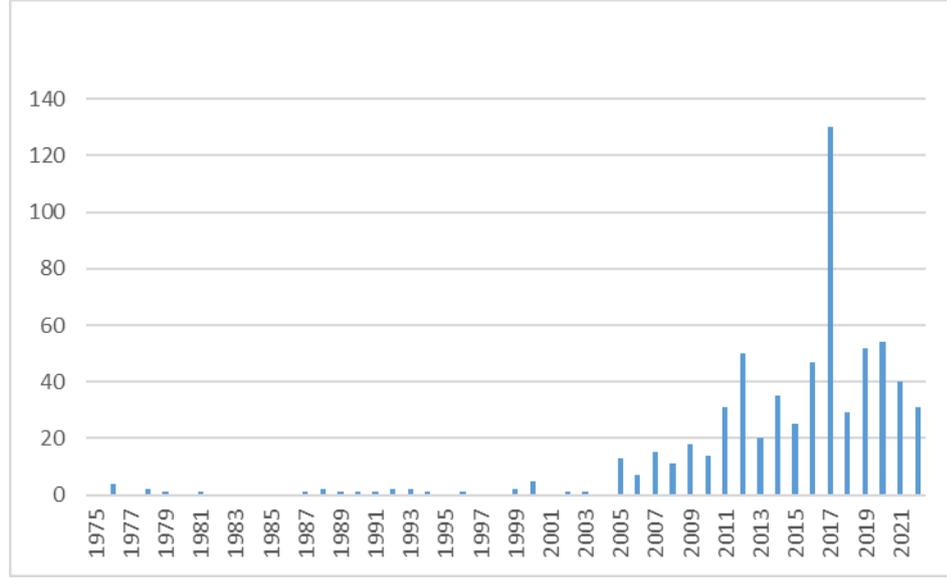
BULGULAR

Yayın Yıllarına İlişkin Bulgular

WoS’da yer alan çocuklar için felsefe ile ilgili araştırmaların yıllara göre dağılımı Grafik 1’de sunulmuştur.

Grafik 1. Çocuklar İçin Felsefe ile İlgili Araştırmaların Yıllara Göre Dağılımı (Wos, Aralık, 2022)

Grafik 1'e göre, 1975-2022 yılları arasında yayımlanan çocuklar için felsefe çalışmalarının doğrusal bir çizgi takip etmediği anlaşılmaktadır. En fazla yayın yapılan yıllar 2017 (n=130), 2020 (n=54) ve 2019 (n=52) iken 2005 yılına kadar oldukça sınırlı sayıda yayının olduğu, bu tarihten sonra yayınların bir ivme kazandığı görülmektedir. Çocuklar için felsefenin öncülerinde olan Lipman, P4C programını 1970'lerde geliştirmiştir. Ancak grafiğe göre, genel olarak çocuklar için felsefe konusunun 2005 yılına kadar fazla ilgi görmediği, 2017 yılında ise zirve yaptıktan sonra dalgalanarak 2020'den itibaren tekrar düşüşe geçtiği anlaşılmaktadır.

Yayın Dillerine İlişkin Bulgular

WoS'da yer alan çocuklar için felsefe ile ilgili araştırmaların yayın dillerine göre dağılımı Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Çocuklar için Felsefe ile İlgili Yayınların Yapıldığı Dile Göre Dağılımları

Yayın Dili	N	%
İngilizce	484	74.347
İspanyolca	52	7.988
İtalyanca	31	4.762
Portekizce	27	4.147
Fransızca	23	3.533
Çince	17	2.611
Hırvatça	7	1.075
Rusça	4	0.614
Almanca	2	0.307
Slovenca	2	0.307
Ermenice	1	0.154
Türkçe	1	0.154

Tablo 1’de yer alan verilere göre en fazla İngilizce (n=484) yayın yapıldığı, bunu İspanyolca (n=52) ve İtalyanca (n=31)’nin takip ettiği görülmektedir. Türkçe (n=1) ve Ermenice (n=1) ise en az yayın verilen dillerdir.

Yayın Türlerine İlişkin Bulgular

WoS’da yer alan çocuklar için felsefe ile ilgili araştırmaların yayın türüne göre dağılımı Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Çocuklar için Felsefe ile İlgili Yayınların Türüne Göre Dağılımları

Yayın Türü	N	%
Makale	576	88.48
Kitap Bölümü	121	18.59
Editöryal Materyal	32	4.92
Bildiri	21	3.23
Kitap İncelemesi	14	2.15

Erken Erişim	10	1.54
Kitap	5	0.77
Derleme Makale	4	0.61
Biyografik Öğeler	1	0.15
Toplantı Özeti	1	0.15
Not	1	0.15

Tablo 2'ye göre çocuklar için felsefe üzerine en fazla makale (n=576) türünde yayın verildiği görülmektedir. En az yayın verilen türlerin ise biyografik öğeler (n=1), toplantı özeti (n=1) ve not (n=1) olduğu anlaşılmaktadır.

Yazarlara İlişkin Bulgular

Çocuklar için felsefe üzerine yapılan yayınların yazarlara göre dağılımı Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Çocuklar için Felsefe ile İlgili Yayınların Yazarlara Göre Dağılımı

Yazar	N	%
Murris K	20	3.07
Cassidy C	14	2.15
Haynes J	11	1.69
Burgh G	10	1.54
Daniel MF	10	1.54
Kohan WO	10	1.54
Kennedy D	9	1.38
Lam CM	9	1.38
Lipman M	9	1.38
Gagnon M	8	1.23

Tablo 3'e göre çocuklar için felsefe ile ilgili en çok yayın yapan yazar Murris K (n=20)'dir. Murris K'ı Cassidy C (n=14) ile Haynes J (n=11) takip etmektedir. Tabloda ilk 10 yazara yer verilmiştir.

Kurumlara İlişkin Bulgular

Çocuklar için felsefe üzerine yapılan yayınların kurumlara göre dağılımı Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Çocuklar için Felsefe ile İlgili Yayınların Kurumlara Göre Dağılımı

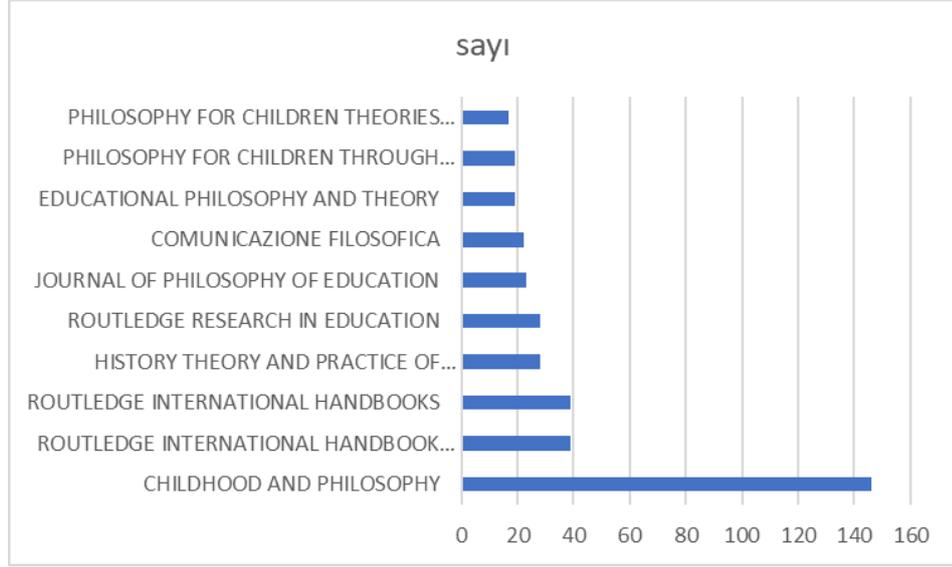
Kurumlar	N	%
Montclair Eyalet Üniversitesi	34	5.22
Cape Town Üniversitesi	19	2.92
Queensland Üniversitesi	15	2.3
Sapere	14	2.15
Montreal Üniversitesi	14	2.15
Strathclyde	14	2.15
Rio de Janeiro Devlet Üniversitesi	13	1.99
Hong Kong Eğitim Üniversitesi	12	1.84
Plymouth Üniversitesi	12	1.84
Quebec Üniversitesi	12	1.84

Tablo 4'te çocuklar için felsefe yayınlarının kurum bazında dağılımı görülmekte olup, tabloda yalnızca ilk 10 sıraya yer verilmiştir. Tabloda yer alan verilere göre Montclair Eyalet Üniversitesi (n=34) en çok yayın yapan kurum olurken Hong Kong Eğitim Üniversitesi (n=12), Plymouth Üniversitesi (n=12) ve Quebec Üniversitesi (n=12) ilk onda sonuncu sırada yer almaktadır.

Kaynaklara İlişkin Bulgular

Çocuklar için felsefe konusunda yapılmış çalışmaların yayımlandığı kaynağa göre dağılımı Grafik 2'de verilmiştir.

Grafik 2. Çocuklar için Felsefe ile İlgili Yayınların Yayımlandığı Kaynağa Göre Dağılımı (WoS, Aralık 2022)

Bu kategoride yer alan kaynak sayısı (n=216) fazlalığından dolayı ilk on kaynağa yer verilmiştir. Grafik 2'ye göre en fazla Childhood and Philosophy (146)'de yayın yapıldığı görülmektedir.

Ülkelere İlişkin Bulgular

Çocuklar için felsefe ile ilgili yayınların, yayım yapan ülkeye göre dağılımı Tablo 5'te; ülkeler arası işbirliği ise Şekil 1'de sunulmuştur.

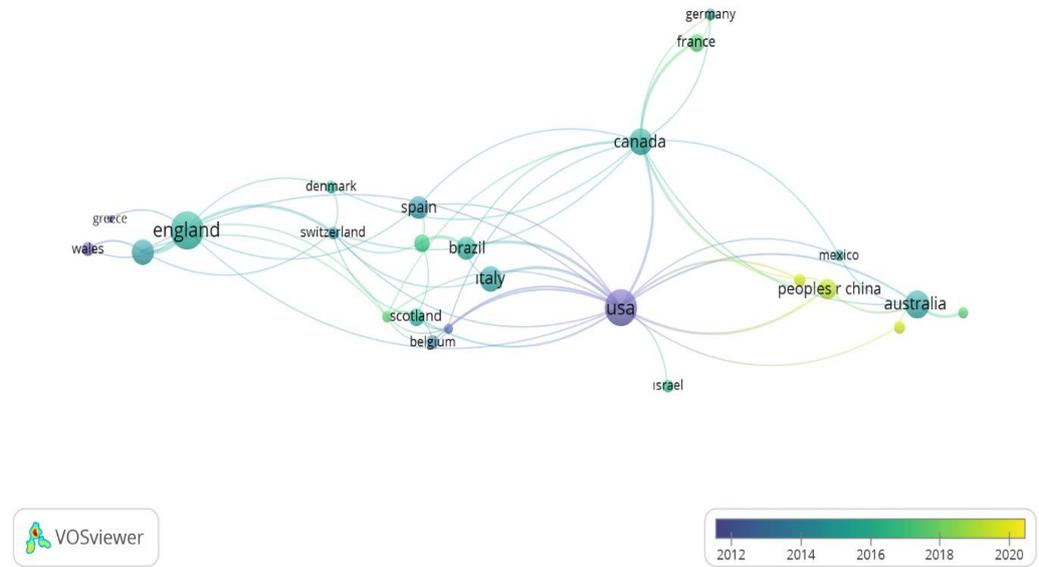
Tablo 5. Çocuklar için Felsefe ile İlgili Yayınların, Yayım Yapan Ülkeye göre Dağılımı

Ülkeler	N	%
İngiltere	81	12.44
Amerika	77	11.82
Avustralya	44	6.76
Kanada	42	6.45
Kuzey Afrika	38	5.83
İtalya	36	5.53

Brezilya	29	4.45
İspanya	29	4.45
Çin	24	3.68
Portekiz	19	2.92
İskoçya	19	2.92
Fransa	18	2.76
Belçika	12	1.84
Kolombiya	12	1.84
İran	12	1.84

En çok yayın yapan ülke sıralamasında ilk on beş verilmiştir. Tablo 5'e göre, çocuklar için felsefe konusunda en çok yayın yapan ülke olarak İngiltere (n=81) görülmekte ve onu Amerika (n=77) takip etmektedir. WoS (Aralık, 2022) verilerine göre Türkiye (n=9) 24. sırada yer almaktadır.

Şekil 1'de çocuklar için felsefe ile ilgili yayımların analizinde ülke iş birlikleri gösterilmektedir.

Şekil 1. Çocuklar için Felsefe ile İlgili Yayınlarda Ülkeler Arası İşbirliği

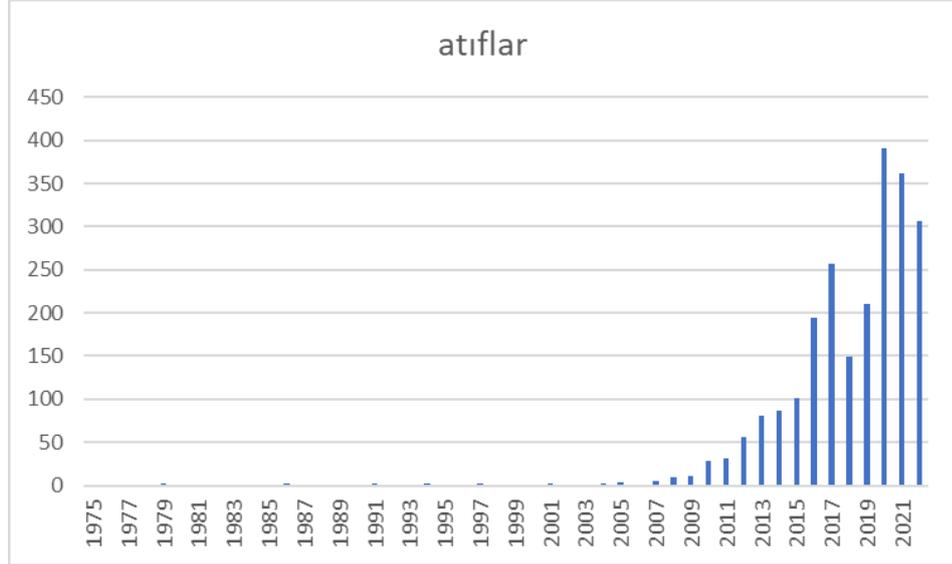
kullanım sıklığı sayısı iki ile sınırlandırıldığında, kullanılan 1277 kelimedenden 249'u eşik değerini aşmıştır. Şekilde daire büyüklüğü, anahtar kelimenin kullanılma sıklığını, renk skalası ise tarihe göre dağılımını göstermektedir. Buna göre yapılan yayınlarda anahtar kelimelerden 227 kez kullanılan ve bağlantı gücü 550 olan “philosophy for children” birinci sırada; 63 kez kullanılan ve 191 bağlantı gücü olan “philosophy with children” ise ikinci sırada yer almaktadır. Ayrıca “philosophy for children” anahtar kelimesinin kullanım sıklığı 2015 yılında yoğunlaşırken, “philosophy with children”, 2016 yılında daha çok tercih edilmiştir. Bunları ise 38 kez kullanılan ve 118 bağlantı gücüne sahip olan “critical thinking” anahtar kelimesi takip etmektedir. Şekilde sarı renkle temsil edilen “inquiry”, “community”, “skills”, “philosophical education”, “early childhood”, “methodology”, “curriculum”, “teacher” professional development” anahtar kelimelerinin ise çocuklar için felsefe ile bağdaştırılan en güncel anahtar kelimeler olduğu anlaşılmaktadır.

Atıflara İlişkin Bulgular

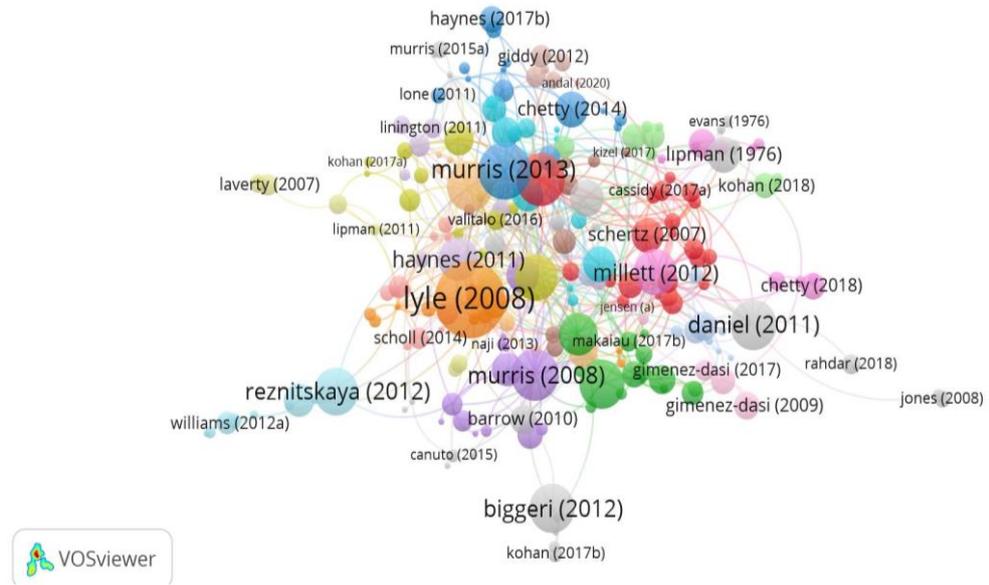
Çocuklar için felsefe üzerine yapılan yayınların yıllara göre atıf sayısının dağılımı Grafik 3'te, yayınlara göre atıf dağılımını ise Şekil 3'te verilmiştir.

Grafik 3. Çocuklar için Felsefe Üzerine Yapılan Yayınların Yıllara Göre Atıf Dağılımı (Wos, Aralık 2022)

Grafik 3 incelendiğinde, çocuklar için felsefe konusu en fazla 2020 (n=391) yılında atıf almıştır. Bunu 2021 (n=362) ve 2022 (n=306) yılları takip etmektedir. 2010 yılına kadar oldukça sınırlı sayıda atfın olduğu, bu tarihten sonra atıfların bir ivme kazandığı görülmektedir. Grafik 3'ün, çocuklar için felsefe ile ilgili araştırmaların yıllara göre dağılımını gösteren Grafik 1 ile paralel bir seyir izlemediği dikkate değer bir bulgudur.

Şekil 3. Yayınlar Göre Atıf Dağılımı

Şekil 3'e göre, en çok atıf alan yayın, 117 atıf ile Lyle (2008) tarafından yapılan ve "Language and Education" da yayımlanan çalışmadır. Bunu, 66 atıf ile Murriss (2013) tarafından yapılan ve "Studies in Philosophy and Education" da yayımlanan çalışma takip eder. Lipman'ın çalışmalarından ise 1976'da "Metaphilosophy" de yayımlananın 27 atıf ile geride kalmış olduğu görülmektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Son yıllarda eğitim bilimleri ve sosyal bilimlerde yoğun olarak kullanılmaya başlayan bibliyometrik analiz, pek çok araştırmada tercih edilen bir yöntem haline gelmiştir. Çocuklar için felsefenin bibliyometrik analizini yapmayı amaçlayan bu araştırmada, verileri elde etmek için WoS'daki SCI-EXPANDED, SSCI, AHCI, CPCI-S, CPCI-SSH, BKCI-S, BKCI-SSH VE ESCI veri tabanları kullanılmıştır. Araştırma, konuyla ilgili, 1975 yılı ile 2022 Aralık ayının sonunda kadar olan süreçte yayımlanmış 651 yayın üzerinden yapılmıştır. Araştırmada, yayınların yıl, dil, tür, yazar, kurum, kaynak, ülke,

anahtar kelime ve atıf konu alanları belirlenerek bu alanlara ilişkin elde edilen veriler tablo, grafik ve şekille görselleştirilmiştir.

Elde edilen bulgulara göre, yayın sayısının yıllara paralel bir şekilde artmadığı, en fazla 2017 yılında yayın yapıldığı; bunu 2020 ve 2019 yıllarının takip ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca 2005 yılına kadar oldukça kısıtlı yayının var olduğu görülmüştür. Durmuş ve Çalışkan (2022), çocuklarla felsefe konusunda Türkiye’de yapılan araştırmaları analiz ettikleri çalışmalarında Türkiye’de ilk yayının 2006 yılında yapıldığını, 2017 yılında yayın sayısında kayda değer bir artış olduğunu, en çok yayının ise 2020 yılında yapıldığını saptamışlardır. Bu sonuçların, araştırmadan elde edilen bulgularla kısmen paralellik gösterdiği ve dolayısıyla Türkiye’nin, bu konuda dünya araştırmacılarıyla senkronize olduğu söylenebilir. Batur ve Özcan (2020), Türkiye’de eleştirel düşünme üzerine yapılan tezleri analiz ettikleri araştırmalarında, eleştirel düşünme ile ilgili en fazla 2019 yılında tez yazıldığını ve 2018 ile 2019’da yazılan tez sayısının geride kalan yılları neredeyse ikiye katladığını tespit etmişlerdir. Julia, Supriatna, Isrokatun, Aisyah, Hakim ve Odebode (2020), Scopus veri tabanını kullanarak yaptıkları araştırmalarında ahlak eğitimi üzerine en fazla 2019 ve ardından 2018 yıllarında yayın yapıldığını tespit etmişlerdir (2956). Kayadibi (2022) ise, WoS eğitim kategorisi içerisinde “dinleme” üzerine yaptığı çalışmasında 1970’lerden beri durağan olan konunun 2002 yılından sonra ivme kazandığı, 2018 ve 2019 yıllarında en fazla yayın yapıldığı sonuçlarına ulaşmıştır. Çocuklar için felsefenin eleştirel düşünme, ahlak eğitimi ve dinleme becerisi ile ilgili olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bahsi geçen araştırmaların bu araştırmadan elde edilen bulgularla kısmi bir benzerlik gösterdiği söylenebilir.

En sık yayın yapılan dilin önemli bir farkla İngilizce olduğu; bunu İspanyolca ve İtalyancanın takip ettiği bulunmuştur. WoS’da taranan veri tabanlarının çoğunlukla İngilizce yayın yapmasından dolayı bu sonuç, şaşırtıcı değildir. Türkçe ve Ermenice ise en az yayın verilen dillerdir. Göçer ve Kurt (2022), Scopus veri tabanında soru sorma ile ilgili yayınlar üzerine yaptıkları araştırmada en çok İngilizce, ardından Türkçe ve İspanyolca yayın yapıldığını bulmuşlardır. Kayadibi (2022), yaptığı araştırmada

WoS’da eğitim bilimleri kategorisinde “dinleme” üzerine en fazla İngilizce, daha sonra sırasıyla İspanyolca ve Portekizce yayın yapıldığını bulmuştur. Ayrıca Çince, Rusça, Fransızca, Türkçe, Hırvatça ve Almanca, ilk 10’da bulduğu diller arasındadır. Çocuklar için felsefenin örtük amaçlarından biri de “dinleme”dir ve birbirini destekleyebilecek iki konu olarak Kayadibi (2022)’nin bulguları ile bu araştırmanın bulguları örtüşür niteliktedir. Yeşiltaş ve Yılmaz (2021), medya okuryazarlığına ilişkin yaptığı çalışmada en çok İngilizce ve ardından İspanyolca yayın yapıldığını bulmuştur. Medya okuryazarlığı, felsefi ve eleştirel düşünmeyi gerektiren bir beceridir. Bu bağlamda Yeşiltaş ve Yılmaz’ın bu araştırma ile paralel bulguları olduğu söylenebilir.

Yayın türüne ilişkin bulgularda ise en çok “makale”nin olduğu görülür. Durmuş ve Çalışkan (2022), yaptıkları çalışmada Türkiye’de çocuklarla felsefe konusunda en çok makale türünde yayın yapıldığını bulmuştur. Yıldırım Kırbacı (2022) da, bilimsel okuryazarlık üzerine yaptığı çalışmada en çok makale türünde yayın verildiğini tespit etmiştir. Karagöz ve Şeref (2019), Değerler Eğitimi Dergisi’ni analiz ettikleri çalışmalarında kaynak türü olarak en çok makale kullanıldığını tespit etmişlerdir. Göçer ve Kurt (2022), ise soru sorma üzerine yaptıkları çalışmada en çok makale türünde yayın verildiğini bulmuşlardır. Bu sonuçlar, araştırmadan elde edilen bulgularla paralellik göstermektedir.

En fazla yayın yapan yazar Murrin K olarak bulunmuştur. Yayın yapılan kurumlarda ise Montclair Eyalet Üniversitesi ilk sıradadır. Montclair Üniversitesi’nde 1974 yılında Çocuklar için Felsefi Gelişim Enstitüsü (Institute for the Advancement of Philosophy for Children) kurulmuştur (McLeod, 2010). 1974’ten bu yana çalışmalarına devam eden enstitünün kurumu adına yayın sayısını artırmada etkili olmuş olabileceği düşünülmektedir. Diğer bulgulara göre en fazla Childhood and Philosophy’de yayın yapıldığı, İngiltere’nin en çok yayın yapan ülke sıralamasında ilk sırada yer aldığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Ülke sıralamasında İngiltere’yi Amerika, Avustralya ve Kanada takip etmekte; Türkiye ise 24. sırada yer almaktadır. 1975-2022 yılları arasında çocuklar için felsefe konusunda yapılan 651 yayından dokuzunun Türkiye’den yapılmış olmasının nispeten düşük bir rakam olduğu söylenebilir. Castano, Arnal-Pastor, Pagan-

Castano ve Guijarro-Garcia, (2022), yükseköğretimde eleştirel düşünmenin bibliyometrik analizini yaptıkları çalışmalarında en çok yayın yapan ülke olarak ilk sırada Amerika olduğunu bulmuşlardır. Bunu Türkiye, Avusturalya ve Kanada takip etmektedir. Amerika, Avusturalya ve Kanada'nın ilk dörtte yer alması bakımından bu araştırmanın bulgularıyla benzerdir. Ancak Castano vd. (2022)'nin araştırmasında ikinci sırada Türkiye yer alırken bu çalışmada Türkiye oldukça geridedir. Bu bağlamda WoS verilerine göre Türkiye'nin eleştirel düşünme konusunda üretken olduğu halde daha küçük yaş gruplarını kapsayabilecek “çocuklar için felsefe” çalışmalarında geride kalması bu konuya ilgi gösterilmediği anlamı taşımamaktadır. TR dizin veya diğer ulusal indekslerde taranan araştırmalara bakıldığında yurtiçi yayınlarda çocuklar için felsefeye artan bir ilgilinin olduğu ve bu konuda özel sayılar yayımlandığı görülmektedir.³ Julia vd. (2020) ise, ahlak eğitimi üzerine yaptıkları araştırmada en çok Amerika ve ardından İngiltere’de yayın yapıldığını tespit etmişlerdir.

Anahtar kelimelerde en çok “philosophy for children”, ikinci olarak da “philosophy with children” kullanıldığı bulunmuştur. Bunlardan sonra “critical thinking” “inquiry”, “community”, “skills”, “philosophical education”, “early childhood”, “methodology”, “curriculum” ve “teacher professional development”ın çocuklar için felsefe konusunda en çok kullanılan anahtar kelimeler olduğu görülmüştür. Saka ve İnaltekin (2021), araştırma-sorgulamaya dayalı öğretime yönelik çalışmaların bibliyometrik analizini yaptıkları araştırmada critical thinking, inquiry, curriculum anahtar kelimelerinin kullanıldığını bulmuştur. Araştırma-sorgulamaya dayalı öğretim; soru sorma, bilgiyi araştırma, neden-sonuç ilişkisi kurma ve eleştirel düşünmeyi kullanarak bilimsel bilgiyi birleştiren ve işleyen bir öğrenme modelidir (Yıldırım ve Altan, 2017) Bu tanıma göre bahsi geçen konu, çocuklar için felsefenin amaçlarına yakın görünmekte ve anahtar kelimelerdeki benzerlik dikkat çekmektedir. Köken olarak tüm bilimlerin felsefeye bağlı olduğu düşünüldüğünde felsefi düşünme süreçlerinin bilimsel süreç becerilerini desteklemesi, beklenen bir sonuçtur.

---

³ Örn. Kaygı Dergisi, 22/3(özel sayı)

Son olarak araştırmada, çocuklar için felsefe konusunda yapılan çalışmaların atıfları tespit edilmiş ve atıfların 2010 yılından itibaren 2017'ye kadar artış gösterdiği, 2017'de düşüp 2020'ye kadar tekrar artış gösterdiği, bu tarihten sonra düşüşe geçtiği anlaşılmıştır.

Sonuç olarak Lipman'ın 1970'lerde geliştirmeye başladığı "çocuklar için felsefe" programı ile gündeme gelen "çocuklarla felsefe", dünya çapında pek çok araştırmacı tarafından çalışılmıştır. WoS veri tabanlarından elde edilen verilere göre 1975'ten itibaren 30 sene çocuklar için felsefenin fazla ilgi görmediği söylenebilir. Daha çok Amerika merkezli bir program olsa da konunun Avrupa, Kuzey Afrika, Uzak Doğu ve Orta Doğu'da bazı ülkelerde çalışıldığı anlaşılmaktadır. Bu araştırma kapsamında kullanılan farklı yöntemlere değinilmese de dünya çapında Mathews metodu, sokratik yöntem ya da araştırmacılar tarafından geliştirilen etkinlik temelli yaklaşımların kullanıldığı bilinmektedir. Dolayısıyla "çocuklar için felsefe" ilk olarak Lipman'ın P4C programını akla getirirse de alandaki diğer metot ve yöntemlerle yapılan çalışmalar da bu başlık altında yer almakta; farklı ülkelerdeki araştırma ve atıf profilleri betimlenmektedir. İleri araştırmalar için "çocuklar için felsefe" konusundaki yayınları metot olarak betimleyen çalışmalar tavsiye edilebilir. Ayrıca web of science dışındaki scopus, TR dizin gibi ulusal veya uluslararası veri tabanlarında yer alan çalışmalarla benzer araştırmanın tekrar edilmesi ve sonuçların farklı veri tabanları arasında kıyaslanması, bütüncül ve daha kapsamlı bir meta analiz için önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Abaspour, N., Nowrozi, A.R., & Latifi, Z. (2015). Investigating the effect of educating philosophy in the children on the spiritual development of female students with 12-14 years old in the City of Isfahan. *Journal of Education and Practice*, 6(11), 162-166.
- Arabzadeh, Z., Abdolahi, S., & Lory, S. (2016). Investigating the effectiveness of program philosophy to increase children's intelligence in Tehran. *International Journal of Biology, Pharmacy and Allied Sciences (IJBPAS)*, 5(1), 40-46.
- Akkocaoğlu Çayır, N. (2015). *Çocuklar için felsefe eğitimi üzerine nitel bir araştırma* (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Aksoy, B., Bozdoğan, K., & Sönmez, Ö. F. (2021). An evaluation of the publications in the field of geography education: bibliometric analysis based on the web of science database. *Review of International Geographical Education*, 11(2), 540-557. <https://doi.org/10.33403/rigeo.724741>
- Avcı, M., & Kurudayıoğlu, M. (2022). Türkçede iki dillilik çalışmalarının bibliyometrik analizi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 10(1), 252-265. <https://doi.org/10.16916/aded.1030651>
- Badri, R., & Vahedi, Z. (2017). The effectiveness of "the philosophy for children program" on the spiritual intelligence of the student. *International Journal of Educational and Psychological Researches XX(XX)*, 1-7.
- Banisi, P., Esfandabad, H.S., & Emamipour, S. (2018). The impact of philosophy for children on social skills, metacognition and tolerance of ambiguity in the junior high school students. *Iranian journal of educational Sociology*, 1(9), 163-178.
- Batur, Z., & Özcan, H. Z. (2020). Eleştirel düşünme üzerine yazılan lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 9(2), 834-854.
- Bayraktar, L. (2023). Felsefi bakış ihtiyacı: Çağa ve olaylara felsefeyle bakmak. *Türk Yurdu*, Nisan, 51-53.
- Bıçakçı, M., & Baloğlu, M. (2021). Üstün zekalıların kişilik özellikleri üzerine yapılan araştırmaların bibliyometrik analizi (1957-2020). *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(özel sayı), 125-157. <https://doi.org/10.19171/uefad.845218>
- Bozdoğan, K. (2020). A bibliometric analysis of educational studies about "museum education". *Participatory Educational Research (PER)*, 7(3), 161-179. <https://doi.org/10.17275/per.20.40.7.3>
- Budak Durmuş, F., & Çalışkan, M. (2022). Çocuklarla felsefe konusunda Türkiye'de yapılmış akademik çalışmaların içerik analizi. *Felsefe Dünyası*, (76), 105-134.

- Castano, J. P., Arnal-Pastor, M., Pagan-Castano, E., & Guijarro-Garcia, M. (2022). Bibliometric analysis of the literature on critical thinking: an increasingly important competence for higher education students. *Economic Research*, 1-22. <https://doi.org/10.1080/1331677X.2022.2125888>
- Cassidy, C., & Christie, D. (2013). Philosophy with children: Talking, thinking and learning together. *Early Child Development and Care* 183(8), 1072-1083. <https://doi.org/10.1080/03004430.2013.773509>
- Cin Şeker, Z. (2022). Türkçe derslerinde metinlerle eleştirel düşünme becerisinin geliştirilmesi bağlamında işlevsel bir yaklaşım önerisi: Çocuklar için felsefe (P4C). *The Journal of International Social Science Education*, 8(1), 98-122. <https://doi.org/10.47615/issej.1094455>
- Colom, R., Morion, F.G., Magro, C., & Morill, E. (2014). The long-term impact of philosophy for children: a longitudinal study (preliminary results). *Analytic Teaching and Philosophical Praxi*, 35(1), 0-56.
- Cornejo-Araya, C.A., Gomez-Araya, C. A., Munoz-Huerta, Y. P., & Reyes-Vergara, C. P. (2021). What do we know about giftedness and underachievement? A bibliometric analysis. *International Journal of Research in Education and Science*, 7(2), 400-411. <https://doi.org/10.46328/ijres.1481>
- Çelik, M. (2022). Erken çocukluk eğitimi çalışmalarının bibliyometrik analizi: 1976-2022. *Manisa Celal Bayar University Journal of the Faculty of Education*, 10(1), 65-81. <https://doi.org/10.52826/mcbuefd.1083567>
- Daniel, M.F., Gagnon, M., & Pettier, J.C. (2012). Philosophy for children and the developmental process of dialogical critical thinking in the groups of the preschool children. *Advances in Early Education and Day Care*, 16, 159-181. [https://doi.org/10.1108/S0270-4021\(2012\)0000016010](https://doi.org/10.1108/S0270-4021(2012)0000016010)
- Donthu, N., Kumar, S., Mukherjee, D., Pandey, N., & Lim, W. M. (2021). How to conduct a bibliometric analysis: An overview and guidelines. *Journal of Business Research*, 133, 285-296. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2021.04.070>
- Draman, S. F. S., & Mord, N. (2021). A bibliometric review on chemistry education: bodies of research, 1980-2020. *Asian Journal of University Education*, 17(4), 432-441. <https://doi.org/10.24191/ajue.v17i4.16195>
- Djeki, E., Degila, J., Bondiombouy, C., & Alhassan, M. H. (2022). E-learning bibliometric analysis from 2015 to 2020. *Journal of Computers in Education*, 9(4), 727-754. <https://doi.org/10.1007/s40692-021-00218-4>
- Erfani, N., & Rezaei, M. (2016). The effect of teaching philosophy on the critical thinking of female students. *International Journal of Pharmaceutical Research & Allied Science*, 5(2), 484-491.

- Ergin, B., & Ergin, E. (2022). "Dijital oyun" ile ilgili çalışmaların incelenmesi: bir bibliyometrik analiz. *TRT Akademi*, 7(16), 824-851. <https://doi.org/10.37679/trta.1142969>
- Gao, Y., Wong, S. L., Khambari, M. N., & Noordin, N. (2022). A bibliometric analysis of online faculty professional development in higher education. *Research and Practice in Technology Enhanced Learning*, 17(17), 1-19. <https://doi.org/10.1186/s41039-022-00196-w>
- Gasparatou, R., & Kampeza, M. (2012). Introducing P4C in kindergarten in Greece. *Analytic Teaching and Philosophical Praxis*, 33(1), 72-82.
- Gavinolla, M.R., Agita, L., & Swain, S.K. (2022). State of the research on teacher education and sustainability: a bibliometrics analysis. *Journal of Teacher Education for Sustainability*, 24(2), 147-165. <https://doi.org/10.2478/jtes-2022-0022>
- Ghaedi, Y., Mahdian, M., & Fomani, F.K. (2015). Identifying dimensions of creative thinking in preschool children during implementation of philosophy for children (P4C) program: a directed content analysis. *American Journal of Educational Research*, 3(5), 547-551. <https://doi.org/10.12691/education-3-5-2>
- Göçer, A., & Kurt, A. (2022). Soru sorma üzerine yapılan çalışmaların bibliyometrik analizi. *Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(49), 340-360.
- Guo, X. (2022). A bibliometric analysis of child language during 1900–2021. *Frontiers in Psychology*, 13, 1-17. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.862042>
- Hursen, C. (2021). Identifying research trends for technology use in pre-school curricula through content and bibliometric analysis methods. *Postmodern Openings*, 12(4), 62-88. <https://doi.org/10.18662/po/12.4/361>
- Işıklar, S. (2020). *Çocuklar için felsefe eğitimi programının 5-6 yaş çocuklarda felsefi sorgulama yoluyla eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerine etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Jahani, R., Nodehi, H., & Akbari, A. (2016). Effect of the P4C (philosophy for children as a content approach) on moral judgment of sixth grade students (case study: Jolgeh Rokh Area). *Scinzer Journal of Humanities*, 2(1), 19-23. <http://doi.org/10.21634/SJH.2.1.1923>
- Julia, J., Supriatna, E., Isrokatun, I., Aisyah, I., Hakim, A., & Odebode, A. A. (2020). Moral education (2010-2019): A bibliometric study (part 2). *Universal Journal Education Research*, 8(7), 2954-2968. <http://doi.org/10.13189/ujer.2020.080724>

- Karagöz, B., & Şeref, İ. (2019). Değerler Eğitimi Dergisi'nin bibliyometrik analizi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 17(37), 219-246. <https://doi.org/10.34234/ded.507761>
- Kayadibi, N. (2022). Dinleme konusunda yapılan eğitim araştırmalarının bibliyometrik analizi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 26(2), 507-522.
- Kefeli, İ., Üçüncü, D., & Yaman Z. (2021). Üstün yetenekli/zekâlı öğrencilerle 'Çocuklar için felsefi etkinlik' uygulaması: Nitel bir çalışma örneği. *Turkish Journal of Primary Education*, 6 (1), 51-65. <https://doi.org/10.52797/tujped.850057>
- Kenny, C., & Anne, L. (2022). Successful pedagogical leadership: Bibliometric analysis from the web of science database (2017-2021). *International Journal of Educational Leadership and Management*, 10(2), 140-167. <https://doi.org/10.17583/ijelm.8847>
- Kurtuluş, M. A., & Bilen, K. (2021). A bibliometric analysis on nature of science: a review of the research between 1986-2019. *Scientific Educational Studies*, 5(1), 47-65. <https://doi.org/10.31798/ses.941238>
- Marin-Marin, J.A., Moreno-Guerrero, A. J., Duo-Terron, P., & Lopez-Belmonte, J. (2021). STEAM in education: A bibliometric analysis of performance and co-words in Web of Science. *International Journal of STEM Education*, 8(41), 1-21. <https://doi.org/10.1186/s40594-021-00296-x>
- Matthews, G. (2000). *Çocukluk felsefesi*. (Çev. Çakmak, E.). İstanbul: Gendaş Kültür Yayınları.
- McLeod, T. L. (2010). *Philosophy for children as a pedagogy for developing oral english as a second language students* (Unpublished doctoral dissertation). New Mexico State University, USA.
- Mehdiyev, G., & Tozduman Yaralı, K. (2020). The effectiveness of training of philosophy with children on children's attitudes toward human values. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi* 15(29), 251-279. <https://doi.org/10.35675/befdergi.683349>
- Mengüşoğlu, T. (2008). *Felsefeye giriş*. İstanbul: Remzi.
- Michaud, O. (2013). *A qualitative study on education authority, shared authority and the practice of philosophy in a kindergarten classroom: a study of the multiple dimensions and complexities of a democratic classroom* (Unpublished doctoral dissertation). Montclair State University, USA.
- Pearson, W.S. (2022). The teaching English as a second language electronic journal (TESL-EJ): A bibliometrical analysis of the First 99 issues. *TESL-EJ*, 25(4), 1-21.

- Pekkarakaş, E. (2020). *Okul öncesi eğitim döneminde çocuklar için felsefe eğitiminin öğrencilerin yaratıcılık düzeylerine etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İzmir Demokrasi Üniversitesi, İzmir.
- Pourtaghi, V., Hosseini, A., & Hejazi, E. (2014). Effectiveness of implementing philosophy for children program on students' creativity. *Scientific Journal of Pure and Applied Sciences*, 3(6), 375-380. <https://doi.org/10.14196/sjpas.v3i6.1369>
- Saka, T., & İnaltekin, T. (2021). Araştırma-sorgulamaya dayalı öğretime yönelik akademik çalışmaların bibliyometrik analizi (2000-2020). *OPUS*, 18(40), 2408-24491. <https://doi.org/10.26466/opus.865502>
- Sare, E., Luik, P., & Tulviste, T. (2016). Improving pre-schoolers' reasoning skills using the philosophy for children programme. *Trames*, 20(70/65), 273-295. <https://doi.org/10.3176/tr.2016.3.03>
- Seyran, F., & Gürhan, N. (2021). Prevalent violence among students in education institutions: A bibliometric research on school bullying. *KEFAD*, 22(3), 1690-1723.
- Shatalebi, A., & Hedayati, M. (2016). Investigating the effects of "philosophy for children" program on the reduction of psychosomatic disorders symptoms in 9-11 age boys. *International Letters of Social and Humanistic Sciences*, 66, 1-9. <https://doi.org/10.18052/www.scipress.com/ILSHS.66.1>
- Sönmez, B. (2016). *Düşünme eğitimi dersinin ilköğretim 6.sınıf öğrencilerinin eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerine etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi) Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Supriadi, U., Supriyadi, T., Abdussalam, A., & Rahman, A. A. (2021). A decade of value education model: a bibliometric study of scopus database in 2011-2020. *European Journal of Educational Research*, 11(1), 557 – 571. <https://doi.org/10.12973/eu-jer.11.1.557>
- Suseelan, M., Chew, C.M., & Huan, C. (2022). Research on mathematics problem solving in elementary education conducted from 1969 to 2021: A bibliometric review. *International Journal of Education in Mathematics, Science and Technology*, 10(4), 1003-1029. <https://doi.org/10.46328/ijemst.2198>
- Taş, H. (2022). Çocuklarla felsefe çalışmalarında kullanılabilir bazı matematiksel ve mantıksal paradoks örnekleri. *Kesit Akademi Dergisi* 8(11), 636-351. <https://doi.org/10.29228/kesit.58024>
- Taşdelen, K. (2021). *Dördüncü sınıf öğrencilerinde çocuklar için felsefe eğitimine yönelik eleştirel düşünme becerilerinin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Taşdelen, V. (2015). *Felsefe kültürü*. Ankara: Hece.
- Taşdelen, V. (2017). *Benlik ve varoluş*. Ankara: Hece.

- Türksoy, N. (2020). *Çocuklar için felsefe (p4c) eğitiminin ortaokul öğrencilerinin bilimsel sorgulamaya yönelik görüşlerine ve eleştirel düşünme becerilerinin gelişimine katkısı: bir karma yöntem araştırması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Alanya.
- Yeşiltaş, E., & Yılmaz, A. (2021). Eğitimde medya okuryazarlığı ile ilgili araştırmalara yönelik bibliyometrik bir analiz. *OPUS*, 11(18), 4903-4929. <https://doi.org/10.26466/opus.935547>
- Yıldırım Kırbacı, G. (2022). Bilimsel okuryazarlık ile ilgili akademik çalışmaların bibliyometrik analizi ve PISA sonuçları ile ilişkisi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Yıldırım, M., & Türker Altan, S. (2017). Araştırma ve sorgulamaya dayalı öğrenme yaklaşımının ilkökullük öğrencilerinin bilimsel süreç becerilerine etkisi. *Mustafa Kemal Üniversite Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(38), 71-89.
- Yılmaz, K. (2021). Sosyal bilimlerde ve eğitim bilimlerinde sistematik derleme, meta değerlendirme ve bibliyometrik analizler. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(2), 1457-1490. <https://doi.org/10.33206/mjss.791537>

SUMMARY

Introduction

The birth of a person into the world actually means the emergence of a series of questions and these questions can sometimes be existential questions such as ‘who am I?’, ‘where did I come from, where am I going?’. Questions about “self” and “existence”, which most people have been asking for centuries, can be answered with philosophy, which is the common heritage of world humanity; on the other hand, with philosophy, new questions may arise that trigger that discovery. Philosophy is of course based on the desire to know, which is inherent in human nature; however, the fact that a person has a mind and character accustomed to philosophical thinking makes a long process of education necessary. In this context, philosophy for children is the first door to philosophical thinking.

However, being able to do philosophy activities with children and contribute to their development as a scientific discipline requires first of all to know its current literature, in other words its historical development. While revealing its development process in the history of philosophy requires a much more comprehensive study, it is possible to draw a panoramic picture of “philosophy for children” over the last 50 years, with bibliometric analysis. Using bibliometric analysis, the research aims to present the overall picture by describing the accumulated and progressive work on philosophy for children.

Method

In the research, the bibliometric analysis method, which is included under the title of “systematic review” studies, was used. Infrastructures in Web of Science (WoS) to collect data in research (Science Citation Index Expanded (SCI-EXPANDED), Social Sciences Citation Index (SSCI), Arts & Humanities Citation Index (AHCI), Conference Proceedings Citation Index – Science (CPCI-S), Conference Proceedings Citation Index – Social Science & Humanities (CPCI-SSH), Book Citation Index – Science (BKCI-S), Book Citation Index – Social Sciences & Humanities (BKCI-SSH) and Emerging Sources Citation Index (ESCI) were used. In the WoS search, the keywords “philosophy for children” and “philosophy with children” were obtained by scanning with the “or” link.

The data files of 651 publications obtained were analyzed using the bibliometric analysis technique, one of the quantitative methods. In line with the sub-problems of the research, the data were divided into categories. Social network analyzes were visualized with the VOSviewer (version 1.6.18) package program.

Discussion and Results

According to the findings obtained, it was concluded that the number of publications did not increase in parallel with the years and the most publications were made in 2017; this was followed by the years 2020 and 2019.

It was found that the most frequently published language was English with a significant difference. This was followed by Spanish and Italian. Turkish and Armenian are the languages with the least number of publications.

In the findings related to the type of publication, it is seen that there are mostly 'articles' and the author who made the most publications was found to be Murriss K. Montclair State University ranks first among publication institutions.

It was found that "philosophy for children" was used the most in keywords, and "philosophy with children" was used secondly. After these it was found that "critical thinking" and "inquiry" are the most used keywords. Finally, in the study, the citations of studies on philosophy for children were identified and it was understood that the citations increased from 2010 to 2017, decreased in 2017 and increased again until 2020, and then decreased after this date.

As a result, "philosophy with children", which came to the fore with the "philosophy for children" program that Lipman started to develop in the 1970s, has been studied by many researchers around the world. According to the data obtained from WoS databases, it can be said that philosophy has not received much attention for children for 30 years since 1975. Although it is mostly an America-based program, it is understood that the subject has been studied in some countries in Europe, North Africa, the Far East and the Middle East.

ORCID

Rabia DİRİCAN <https://orcid.org/0000-0002-3851-5726>

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Bu çalışmanın planlanması, yürütülmesi ve yazılı hale getirilmesi tek bir araştırmacı tarafından yapılmıştır.

Çatışma Beyanı

Araştırmacıların, araştırma ile ilgili diğer kişi ve kurumlarla herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması yoktur.

Etik Kurul Beyanı

Bu araştırmanın yapılabilmesi için etik kurul kararı zorunluluğu yoktur.